

***Eindevaluatie landelijke implementatie
taaltrajecten Taal voor het Leven
door Stichting Lezen & Schrijven op het gebied van
sociale inclusie en leesvaardigheid (inclusief benchmark)
Periode september 2015 - juli 2018***

*Dr. Maurice de Greef
Prof. Dr. Mien Segers
MSc. E. Ipektzidou*

10-2018

© 2018, Maastricht University, Maastricht

Alle rechten voorbehouden. Niets van deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, of gebruikt in bijvoorbeeld een PowerPointpresentatie, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Maastricht University. Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j^o het Besluit van 20 juni 1974, St.b. 351, zoals gewijzigd bij Besluit van 23 augustus 1985, St.b. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijke vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 882, 1180 AW Amstelveen). Voor zover het opnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de beide genoemde partijen te wenden.

Inhoudsopgave

Samenvatting: Eindevaluatie impact landelijke implementatie Taal voor het Leven	4
1. Inleiding	8
2. Methoden	10
3. Resultaten	13
4. Referenties	20
Bijlage 1: Overzicht betrokken arbeidsmarktregio's en taalaanbieders	21
Extra bijlage: Benchmark	23

Samenvatting: Eindevaluatie impact landelijke implementatie Taal voor het Leven

Deze eindrapportage in het kader van het monitoronderzoek over de impact van de taaltrajecten van de deelnemende organisaties binnen het samenwerkingsprogramma Taal voor het Leven beschrijft de resultaten van de monitoring over de periode september 2015 tot en met juli 2018. In deze periode is in samenwerking met 61 taalaanbieders in 21 arbeidsmarktregio's in kaart gebracht wat de impact is van taaltrajecten van de deelnemende organisaties die binnen het programma Taal voor het Leven worden georganiseerd. Vanwege het feit dat het een structurele monitoring betreft zal de strekking en de tekst van deze rapportage deels overeenkomen met de vorige rapportage(s). Verschil is echter, dat deze rapportage nieuwe resultaten presenteert, omdat het aantal betrokken deelnemers is toegenomen. Daarnaast zal in deze rapportage ook in kaart worden gebracht of en welke onderdelen van de leeromgeving van invloed zijn op de ervaren toename in sociale inclusie en of er verschillen zijn tussen diverse deelpopulaties. Taal voor het Leven is een verzamelnaam voor diverse soorten taaltrajectentrajecten die door de lokale samenwerkingspartners met ondersteuning van Stichting Lezen & Schrijven worden georganiseerd via onder andere trainingen van vrijwilligers en speciale (les)materialen. Deze eindevaluatie toont de resultaten van de uiteindelijke data-analyses van de impactmeting van de trajecten tijdens de landelijke implementatiefase, die gerealiseerd zijn door 61 taalaanbieders uit het hele land.

Evaluatie van de impact van Taal voor het Leven: de werkwijze

Vanuit Stichting Lezen & Schrijven heeft de afdeling Educational Research and Development (ERD) School of Business and Economics van Maastricht University de vraag gekregen om de opbrengsten van het programma Taal voor het Leven in kaart te brengen betreffende de niveauverhoging onder deelnemers op de Standaarden en eindtermen VE en de mate van sociale inclusie. Hiervoor is een steekproef gedaan onder de deelnemers. In totaal hebben 806 deelnemers zowel de eerste meting als de tweede meting van het SIT-instrument van De Greef, Segers en Verté (2010) ingevuld. Voor de Voortgangstoets Lezen van Taal voor het Leven geldt dat 887 deelnemers de leestoets zowel tijdens de eerste als de tweede meting hebben gemaakt.

Deelnemers krijgen een betere plek in de samenleving

De meeste deelnemers ervaren een toename van hun sociale inclusie. Met name de toepassing van taalvaardigheden in de dagelijkse praktijk is onder een groot aantal deelnemers (70%) gestegen. In vergelijking met eerder onderzoek naar de impact van taaltrajecten in formele en non-formele onderwijssettings (De Greef et al., 2012) blijkt, dat het aantal deelnemers dat een toename van sociale inclusie ervaart na deelname aan een taaltraject van het programma Taal voor het Leven op elke variabele van sociale inclusie hoger is (zie tabel 1). Daarnaast blijken de cijfers in vergelijking met de eerste twee tussenevaluaties redelijk constant te zijn (zie tabel 1). Opvallend is dat de afname van sociaal isolement tijdens de eindevaluatie groter is.

Tabel 1: Percentage deelnemers m.b.t. toename in sociale inclusie

	Trajecten tweede eindevaluatie TVHL 2018	Trajecten tweede tussenevaluatie TVHL 2017	Trajecten eerste tussenevaluatie TVHL 2016	Landelijk onderzoek 2012
Sociale inclusie				
Nationale Taalvaardigheden	70%	70%	70%	58%
Digitale Vaardigheden	58%	58%	60%	51%
Assertiviteit	56%	57%	59%	54%
Ontmoeten & ondernemen	52%	52%	51%	49%
Natuur- en sportactiviteiten	51%	53%	52%	49%
Afname sociaal isolement	56%	46%	47%	45%

Positie op de arbeidsmarkt verbeterd

20% tot 30% van de deelnemers is na het taaltraject actiever op de arbeidsmarkt dan voor het taaltraject (met uitzondering van 14% betreffende het aantal deelnemers dat stage is gaan lopen). Er is een verbetering te zien over alle mogelijke posities op de arbeidsmarkt, te weten: het hebben van een baan of beter functioneren in een bestaande baan, stage lopen, actiever naar werk zoeken en het hebben van een baan met begeleiding of het beter functioneren in een betaalde baan met begeleiding (zie tabel 2). Het percentage deelnemers dat een betere arbeidsmarktpositie ervaart is hoger dan in het landelijk onderzoek van 2012 van De Greef et al. (2012) (met uitzondering van het vinden van een baan of het beter gaan functioneren in een huidige baan, waarvan het percentage gelijk is aan het percentage van het landelijk onderzoek). Ook hier blijken de cijfers in vergelijking met de eerste tussenevaluatie redelijk constant te zijn (zie tabel 2).

Tabel 2: Percentage deelnemers dat een toename in arbeidsmarktpositie aangeeft

	Trajecten tweede eindevaluatie TVHL 2018	Trajecten tweede tussenevaluatie TVHL 2017	Trajecten eerste tussenevaluatie TVHL 2016	Landelijk onderzoek 2012
Arbeidsmarktpositie				
Betaalde baan	21%	20%	19%	20%
Vrijwilligerswerk	24%	24%	22%	21%
Stage	14%	14%	12%	7%
Op zoek naar baan	31%	31%	32%	20%
Betaalde baan met begeleiding	23%	22%	23%	14%

Afname sociale inclusie: bewustwording beperkingen

Wat opvalt is dat er ook bij een deel van de mensen (25% - 40%) een afname in ervaren sociale inclusie geconstateerd wordt. Dit is te verklaren door het feit dat bij dit meetinstrument gevraagd wordt naar de beleving van de verschillende kenmerken op sociale inclusie. Een mogelijke verklaring is dat de mensen die een afname constateren, tijdens het traject bewuster worden van hun problemen op het gebied van sociale inclusie. Door die kritische zelfreflectie kan het zijn dat ze de mate van sociale inclusie lager waarderen en dat ze daarom lager scores bij de eindmeting dan bij de beginmeting. De afname in sociale inclusie blijkt met name voor de variabelen die te maken hebben met sociale verbondenheid, zoals 'afname sociaal

isolement'. De meer concrete variabelen zoals 'nationale taalvaardigheden' tonen een veel kleinere afname. Vervolgmetingen kunnen indiceren of deze groep op langere termijn een toename in sociale inclusie ervaart.

Leesvaardigheidsniveau stijgt

Onder 887 deelnemers aan de taaltrajecten is de leestoets twee keer afgenomen, met een tussenperiode van circa 6 maanden. Deze toets meet de technische leesvaardigheden. Op basis van de resultaten werd duidelijk, dat 54% van de deelnemers een betere leesvaardigheid kreeg. Dit aantal is iets minder dan bij de vorige twee evaluaties (te weten: 60% en 67% van de deelnemers). Mogelijkerwijs ligt de oorzaak bij het feit, dat na een extra analyse vorig jaar de leestoets is aangescherpt, waardoor het naar alle waarschijnlijkheid iets moeilijker is geworden voor de deelnemers.

Verschil in groei voor subgroepen

We zien, dat de toename van sociale inclusie of arbeidsmarktpositie voor sommige groepen verschilt. Zo wordt duidelijk dat:

- met name vrouwen een afname op het gebied van sociaal isolement ervaren;
- met name oudere deelnemers een kleine toename en meer jongere deelnemers een grotere toename op het gebied van leesvaardigheid ervaren;
- met name deelnemers die tussen de 11 en 15 jaar op school hebben gezeten een toename op het gebied van leesvaardigheid ervaren;
- met name meer deelnemers die niet in Nederland geboren zijn een toename op het gebied van leesvaardigheid ervaren;
- met name deelnemers met een diploma na afloop van deelname aan het programma meer sociale verbondenheid tonen dan zij zonder diploma;
- met name meer deelnemers die geen baan hebben een toename op het gebied van digitale vaardigheden ervaren.

Invloed van leeromgeving

Daarnaast blijkt de perceptie van elementen van de leeromgeving samen te hangen met de verschillende maten van verandering. Het blijkt, dat:

- de ervaren kwaliteit van de docent samen hangt met de mate van verandering bij alle variabelen van sociale inclusie;
- de leermaterialen en -activiteiten samen hangen met de mate van verandering bij alle variabelen van sociale inclusie met uitzondering van 'afname sociaal isolement';
- de ervaren betrokkenheid van de directe omgeving samen hangt met de mate van verandering bij 'nationale taalvaardigheden' en 'afname sociaal isolement';
- de ervaren transfermogelijkheden samen hangen met de mate van verandering bij 'nationale taalvaardigheden', 'digitale vaardigheden', 'assertiviteit' en 'natuur- en sportactiviteiten';
- de begeleiding van de vrijwilliger samen hangt met de mate van verandering bij 'nationale taalvaardigheden' en 'ontmoeten & ondernemen';

- het wel of niet hebben van een baan samen hangt met de mate van verandering bij 'afname sociaal isolement';
- de perceptie om voor iemand te moeten zorgen hangt samen met de mate van verandering in 'digitale vaardigheden' en 'natuur- en sportactiviteiten'.

1. Inleiding

De afgelopen drie jaar heeft Stichting Lezen & Schrijven in samenwerking met diverse lokale, regionale en nationale partners het programma Taal voor het Leven gerealiseerd. Het programma Taal voor het Leven is een verzamelnaam voor diverse soorten taaltrajecten, die met ondersteuning van Stichting Lezen & Schrijven door lokale en regionale partners worden gerealiseerd. Deze taaltrajecten Taal voor het Leven richten zich op alle volwassenen die onvoldoende geletterd zijn om maatschappelijk volwaardig te kunnen functioneren (Matthijsse en Tubbing, 2013). Volgens Matthijsse en Tubbing (2013) zijn dat in ieder geval mensen die een taalniveau hebben onder het vastgestelde 2F niveau van de Standaarden en eindtermen VE. De taaltrajecten worden momenteel aangeboden in alle arbeidsmarktregio's. Dit onderzoek meet de impact van taaltrajecten uit 21 van de 35 arbeidsmarktregio's, waar taaltrajecten zijn gerealiseerd door 61 taalaanbieders (zie bijlage 1). Alle taaltrajecten hebben innovatieve elementen, zoals nieuw ontwikkeld materiaal en andere wijze van ondersteunen door een vrijwilliger (bij voorkeur gecombineerd met een professional) maar sluiten steeds aan bij de al bestaande infrastructuur van taaltrajecten in de desbetreffende regio.

De taaltrajecten van de deelnemende organisaties van het samenwerkingsprogramma Taal voor het Leven kenmerken zich door een grote diversiteit. Reden hiervoor is dat de organisatie ervoor heeft gekozen om vooral aan te sluiten op de bestaande infrastructuur en op de beleidsagenda van de betreffende regio. Als gemene deler zijn een aantal onderwijskundige en didactische principes opgesteld waaraan alle trajecten van Taal voor het Leven moeten voldoen, te weten:

1. *Onderwijskundige principes*

- Intersectoraal werken: samenwerking tussen verschillende sectoren, zoals onderwijs, welzijn, re-integratie en bibliotheekwerk
- Multidisciplinair team: samenwerking tussen beroepskrachten en vrijwilligers
- Transfer centraal: aandacht voor toepassing van het geleerde in de praktijk
- Zelfsturing en maatwerk voorop: deelnemer kan eigen leertraject sturen en zijn of haar behoeften staan daarbij centraal
- Embedded learning: contextrijk leren staat centraal, zoals leren in de dagelijkse leef- en werkomgeving

2. *Didactische principes*

- Taal en taalproductie: voldoende mogelijkheden om als deelnemer kwalitatief goede taal te produceren
- Taal, denken en communicatie: aandacht voor voldoende confrontatie met betekenisvolle en communicatieve taaltaken naast actief en kritisch reflecteren op teksten en aanbieden van visuele en non-visuele informatie
- Taal en durven: voldoende aanwezigheid van mogelijkheden om met nieuwe taal(producten) geconfronteerd te worden
- Taal integraal: taalvaardigheden worden integraal en in samenhang met elkaar aangeboden via een specifieke didactische aanpak

- Opbouw van taal: aanwezigheid van een gevarieerd aanbod van werkvormen en opdrachten, die aansluiten bij het al aanwezige individuele taalniveau van de deelnemers

Naast deze kenmerken is een onderscheid gemaakt tussen vijf verschillende soorten taaltrajecten waar een combinatie gemaakt wordt van professionals met getrainde vrijwilligers. Deze indeling is gebaseerd op de mogelijke rol van de getrainde vrijwilliger (vaak met professionals in de buurt) tijdens het taaltraject.

Volgens Matthijsse et al. (2013) zijn in het samenwerkingsprogramma Taal voor het Leven de volgende trajecten te onderscheiden:

1. Voorleesgroep met voorlezer, waarbij een vrijwilliger mensen thuis voorleest of een leesgroep op locatie begeleidt
2. 1 Op 1 begeleiding met een taalmaatje, waarbij een vrijwilliger als taalmaatje deelnemers begeleidt of de trainer bij de lessen ondersteunt en gebruik maakt van bestaande leerroutes
3. Zelfstandige werkende taalgroep, waarbij een vrijwilliger als taalmaatje deelnemers begeleidt of de trainer bij de lessen ondersteunt en gebruik maakt van bestaande leerroutes
4. Lesgroep van een taalaanbieder, waarbij een vrijwilliger als taalmaatje deelnemers begeleidt of de trainer bij de lessen ondersteunt en gebruik maakt van bestaande leerroutes
5. Taalcoaching, waarbij een vrijwilliger die ruime ervaring heeft in het onderwijs of een onderwijskundige achtergrond, een cursist of een groep deelnemers helpt bij het beter leren schrijven en lezen

Stichting Lezen & Schrijven heeft de afdeling Educational Research and Development (ERD) School of Business and Economics van Maastricht University gevraagd om de afgelopen drie jaar de opbrengsten van het programma Taal voor het Leven in kaart te brengen betreffende de niveauverhoging onder deelnemers op de Standaarden en eindtermen VE en de mate van sociale inclusie.

Het gaat daarbij om de volgende aspecten:

- Verandering in taalniveau, meer specifiek de leesvaardigheid van een deelnemer m.b.t. niveaus van de Standaarden en eindtermen VE.
- Verandering in niveau van sociale inclusie van een deelnemer. Dit is gebaseerd op de indeling van het SIT-instrument (Sociale Inclusie na Transfer) van Maastricht University inclusief:
 - Niveau van arbeidsmarktontwikkeling, te weten: het zoeken en vinden van een baan, het doen van vrijwilligerswerk, het doen van stage en het vinden van betaald (begeleid) werk van een deelnemer.

Uiteindelijk zal er een antwoord gegeven worden op de volgende onderzoeksvragen:

1. *Wat is de mate van verandering in sociale inclusie, arbeidsmarktpositie en leesvaardigheid bij deelnemers aan een taaltraject?*
2. *Zijn er verschillen tussen deelpopulaties in de ervaren verandering van sociale inclusie en leesvaardigheid?*
3. *Heeft de perceptie van kenmerken van de leeromgeving invloed op de ervaren verandering in sociale inclusie en leesvaardigheid van de deelnemers aan een taaltraject?*
4. *Is er een verband tussen een ervaren vooruitgang op taalbeheersing of digitale vaardigheden en vooruitgang op leesvaardigheid?*

2. Methoden

Onderzoeksgroep

In de periode september 2015 tot en met juli 2018 hebben 806 deelnemers zowel de eerste meting als de tweede meting van het SIT-instrument ingevuld. Voor de Voortgangstoets Lezen geldt dat 887 deelnemers de leestoets zowel tijdens de eerste als de tweede meting hebben gemaakt. De grootte van de respondentengroep is voldoende om een redelijk representatief beeld van de totale groep deelnemers te geven. Volgens de berekeningswijze van Naing et al. (2006) is voor de impactmeting op het gebied van sociale inclusie een steekproef van 666 nodig bij een betrouwbaarheidsinterval van 99% (Z), een precisie van 0.05 (d) en een verwachte toename onder 40% tot 60% van de deelnemers. De vereiste steekproef voor het in kaart brengen van de vooruitgang op leesvaardigheid is iets lager gezien de verwachte toename van 50% tot 70%, namelijk 639. Een extra controle voor de totale bereikte populatie van circa 80.000 deelnemers met een gehanteerde foutenmarge van 5% en een betrouwbaarheidsniveau van 99% geeft aan, dat de populatie in ieder geval 659 moet zijn (Steekproefcalculator, 2018).

**Tabel 4: Socio-demografische kenmerken
deelnemers SIT-instrument en Voortgangstoets Lezen Taal voor het leven**

<i>Kenmerk</i>	<i>% Respondenten SIT-instrument N = 806</i>	<i>% Respondenten Voortgangstoets Lezen N= 806</i>
<i>Geslacht</i>		
Man	34.5	39.2
Vrouw	65.5	60.8
<i>Herkomst</i>		
In Nederland geboren	14.1	24.0
Niet in Nederland geboren	85.9	76.0
<i>Moedertaal</i>		
Nederlands	*	23.2
Andere taal dan Nederlands	*	76.8
<i>Leeftijd</i>		
<= 34	30.5	32.0
35 – 42	24.4	21.2
43 – 50	21.5	20.0
>= 51	23.5	26.8
<i>Hoogste vooropleiding</i>		
(Speciaal) basisonderwijs	44.6	26.4
(Speciaal) voortgezet onderwijs	23.2	25.3
MBO	15.0	18.5
HBO / universiteit	17.2	16.8
Anders	0.0	13.0
<i>Aantal opleidingsjaren</i>		
Minder dan 5 jaar	20.8	18.6
6 - 10 jaar	24.0	26.4
11 - 15 jaar	35.4	37.7
Meer dan 16 jaar	19.8	17.2
<i>Baan</i>		
Betaalde baan	31.6	31.8
Vrijwilligersbaan	16.7	16.4
Betaalde en vrijwilligersbaan	3.3	2.4
Geen baan	48.4	49.4
<i>Diploma</i>		
Ja	41.3	*
Nee	58.7	*

* Deze items zijn na overleg met de betreffende organisatie(s) niet gemeten bij deze doelgroep, vanwege het feit dat deze niet van toepassing of moeilijk te meten waren bij de betreffende doelgroep.

Instrumenten

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden zijn er twee onderzoeksinstrumenten gebruikt, te weten: het SIT-instrument van De Greef, Segers en Verté (2010) en de Voortgangstoets Lezen van Taal voor het Leven.

Voor het meten van de mate van sociale inclusie is gebruik gemaakt van het SIT-instrument van De Greef, Segers en Verté (2010). Daarnaast zijn (om de (indirecte) relatie van deelname aan de taaltrajecten met arbeidsparticipatie te kunnen bepalen) items aan de vragenlijst toegevoegd, zoals: het hebben van een betaalde baan (met of zonder begeleiding), vrijwilligerswerk, een stage of het zoeken naar een baan. Dit resulteert in de volgende 2 groepen van variabelen.

1. Sociale inclusie:

- Nationale taalvaardigheden: het toepassen van taal in het dagelijks leven.
- Digitale vaardigheden: het gebruik van de computer en internet.
- Assertiviteit: het hebben van zelfvertrouwen, het keuzes kunnen maken en het oplossen van problemen.
- Ontmoeten & ondernemen: het doen van activiteiten buitenshuis en het ontmoeten van andere mensen.
- Natuur- en sportactiviteiten: het deelnemen aan activiteiten in de natuur en het gaan sporten.
- Afname van sociaal isolement:: het minder eenzaam voelen en vergroten van het sociale netwerk.

2. Arbeidsmarktpositie:

- Het hebben van of beter functioneren in een betaalde baan.
- Het hebben van vrijwilligerswerk.
- Stage gaan lopen.
- Het zoeken naar een baan.
- Het hebben van of beter functioneren in een betaalde baan met begeleiding.

Eveneens zijn naar socio-demografische kenmerken, zoals geslacht, nationaliteit, leeftijd, hoogste vooropleiding, aantal opleidingsjaren en het hebben van een diploma of een (vrijwilligers)baan gevraagd.

Om de vooruitgang in technische leesvaardigheid in kaart te brengen is gebruik gemaakt van de Voortgangstoets Lezen van Taal voor het Leven (De Greef et al., 2015). Deze toets heeft als doel om het leesvaardigheidsniveau van een deelnemer (uitgedrukt in percentages of termen van Instroomniveau en 1F) inzichtelijk te maken. Uitgangspunt voor de ontwikkeling van de leestoetsen zijn de Standaarden en eindtermen VE. Daarbij zijn de beschrijvingen van zakelijke teksten gebruikt (CINOP, 2012).

Datacollectie

Het SIT-instrument en de Voortgangstoets Lezen van Taal voor het Leven zijn afgenomen onder de deelnemers aan taaltrajecten in de eerdergenoemde 21 arbeidsmarktregio's. De selectie van de deelnemers voor het impactonderzoek is op aselecte wijze gebeurd. De onderzoekers hebben vervolgens hun eventuele docenten en vrijwilligers geïnstrueerd en zelf op aselecte wijze deelnemers gekozen, die deel moesten nemen aan het onderzoek. De deelnemers kregen een afgeleide van het SIT-instrument, de Voortgangstoets Lezen van Taal voor het Leven of beiden voorgelegd in de afgelopen jaren, waarbij tussen de voor-en nameting van sociale inclusie normaliter 15 weken (zonder een vakantie van twee weken of

meer) zat en tussen de voor- en nameting van de Voortgangstoets Lezen normaliter 6 maanden (zonder een vakantie van twee weken of meer) zat. Dit aangezien er bij sommige taalinstellingen sprake was van een continue instroom van deelnemers.

Na een inhoudelijke plenaire instructie (met een aanvullende schriftelijke toelichting) hebben de deelnemers op de desbetreffende meetmomenten de vragenlijst en / of Voortgangstoets voorgelegd gekregen.

Dataverwerking en statistische analyses

Allereerst is middels SPSS 25.0 in kaart gebracht hoeveel procent van de mensen vooruit gingen op de verschillende variabelen van sociale inclusie, arbeidsmarktpositie en op leesvaardigheid. Per variabele is gekeken hoeveel procent van de mensen vooruit ging op de afzonderlijke variabelen. Om dit te kunnen analyseren, is het verschil in kaart gebracht tussen de scores van voor- en nameting (bij leesvaardigheid mede via de Wilcoxon test). Hierbij is ook gekeken naar mogelijke plafondeffecten (Kruskal Wallis test). Daarnaast is er een tweestaps clusteranalyse uitgevoerd voor de variabele arbeidsmarktpositie om gedetailleerder in kaart te brengen wat de vooruitgang in arbeidsmarktpositie precies inhield. Aansluitend is met Cross tab en Chi-kwadraat toetsen onderzocht of er significante verschillen zijn in groei in sociale inclusie en leesvaardigheid tussen verschillende deelpopulaties (man / vrouw, leeftijdsgroepen, opleidingsniveau, opleidingsduur, wel / geen baan, wel / geen diploma). Aansluitend is een non-parametrische correlatieanalyse uitgevoerd om aan te geven of de leeromgeving verband houdt met de toename in sociale inclusie of leesvaardigheid. Via deze analyse is uiteindelijk vastgesteld of en welke kenmerken van de leeromgeving samen hangen met de mate van verandering in sociale inclusie en leesvaardigheid. Ten slotte is middels Cross tab en Chi-kwadraat toetsen het verband tussen de ervaren vooruitgang in taalbeheersing met de vooruitgang in leesvaardigheid naast de ervaren vooruitgang in digitale vaardigheden met de vooruitgang in leesvaardigheid in kaart gebracht.

3. Resultaten

Onderzoeksvraag 1: "Wat is de mate van verandering in sociale inclusie, arbeidsmarktpositie en leesvaardigheid bij deelnemers aan een taaltraject?"

Verandering in sociale inclusie

Uit tabel 5 blijkt dat tussen de 51% en 70% van de deelnemers een verbetering ervaart op het gebied van sociale inclusie. Wat opvalt is dat er ook bij een deel van de mensen een afname geconstateerd wordt. Dit is mogelijk te verklaren vanwege het feit dat bij dit meetinstrument gevraagd wordt naar de beleving van de verschillende kenmerken op sociale inclusie (op basis van zelfperceptie). Een veronderstelling is dat de deelnemers waar we een afname constateren tijdens het traject bewust worden van hun (on)mogelijkheden op het gebied van sociale inclusie, en deze kritische zelfreflectie leidt tot het lager waarderen van hun mate van sociale inclusie bij de eindmeting (vergeleken met de beginmeting). Bij een langere meetperiode zou mogelijk voor een groot deel van deze groep ook een toename in sociale inclusie te constateren zijn. Een indicatie voor bovengenoemde assumptie is dat de groepen waar een afname te constateren valt met name groot zijn bij de variabelen die te maken hebben met sociale verbondenheid, zoals 'afname sociaal isolement'. Variabelen zoals 'nationale taalvaardigheden' tonen een veel kleinere afname.

Tabel 5: Mate van verandering in sociale inclusie in % (N =806)¹

Uitkomstvariabelen	Toename	Zelfde score	Afname
<i>Sociale inclusie</i>			
Nationale Taalvaardigheden	69.8	4.0	26.1
Digitale Vaardigheden	57.1	14.0	29.0
Assertiviteit	55.8	7.8	36.4
Ontmoeten & ondernemen	51.5	8.8	39.8
Natuur- en sportactiviteiten	51.2	8.0	40.9
Afname sociaal isolement	55.5	6.6	37.9

Verandering in arbeidsmarktpositie

Met betrekking tot activiteiten op de arbeidsmarkt is er voor een deel van de deelnemers als neveneffect een verbetering te constateren (zie tabel 6). Na het taaltraject geeft een aantal deelnemers aan bijvoorbeeld actiever op zoek te zijn gegaan naar een baan, hebben een aantal deelnemers een betere betaalde baan (met begeleiding) gekregen of zijn daar beter in gaan functioneren, of zijn ze bijvoorbeeld vrijwilligerswerk gaan doen.

¹ Door afronding van percentages is het totaal niet altijd 100%.

Tabel 6: Verandering in arbeidsmarktpositie in % (N = 806)

Uitkomstvariabele	Trajecten TVHL 2015 - 2018
Arbeidsmarktpositie	
Betaalde baan	20.7
Vrijwilligerswerk	23.5
Stage	13.8
Op zoek naar baan	30.8
Betaalde baan met begeleiding	23.1

Naast het in kaart brengen van de arbeidsmarktpositie die deelnemers bij de eindmeting aangeven (zoals in tabel 6 aangegeven), zijn we geïnteresseerd in de vraag welke groep deelnemers, uitgaande van hun arbeidsmarktpositie bij aanvang van het taaltraject, de meeste positieve verandering in arbeidsmarktpositie na afloop vertoont. Op basis van de clusteranalyse wordt duidelijk dat na deelname aan een taaltraject er vier groepen te onderscheiden zijn met betrekking tot de ontwikkeling van de arbeidsmarktpositie (zie tabel 7). De eerste groep (37.1%) had bij aanvang geen baan en dat is ook niet gewijzigd. De tweede groep had bij aanvang een betaalde baan en heeft dat nog steeds (30.5%). De derde en vierde groep hebben echter een ontwikkeling doorgemaakt (tabel 7). Voor de helft van de deelnemers van groep 3 (bij aanvang geen baan) blijkt bij de tweede meting dat ze een baan zijn gaan zoeken, een betaalde baan met begeleiding hebben of stage zijn gaan lopen. Voor groep 4 wordt ten slotte duidelijk dat ze bij aanvang vrijwilligerswerk deden en dat ze daarmee zijn doorgegaan en relatief actief zijn geworden in het zoeken van een baan.

Tabel 7: Clusters in ontwikkeling van arbeidsmarktpositie

Clusternummer		1	2	3	4
Aantal deelnemers		N=209 (37.1%)	N=172 (30.5%)	N= 100 (17.7%)	N= 83 (14.7%)
Beginpositie werk bij T₀		Geen baan (100%)	Betaalde baan (100%)	Geen baan (52%)	Vrijwilligerswerk (100%)
Eindpositie werk bij T₁	Betaalde baan	1.36 (1.01)	8.12 (9.00)	5.58 (6.99)	2.00 (1.01)
	Stage	1.11 (1.01)	1.26 (1.01)	5.87 (6.99)	1.11 (1.01)
	Vrijwilligerswerk	2.12 (1.01)	2.04 (1.02)	5.46 (6.50)	7.29 (8.02)
	Betaalde baan met begeleiding	1.13 (1.01)	4.75 (4.99)	4.91 (5.50)	1.78 (1.01)
	Baanzoekend	3.55 (1.02)	2.84 (1.02)	6.54 (7.00)	5.11 (5.00)

De scores per categorie zijn weergegeven in gemiddelden, waarbij de mediaan tussen haakjes vermeld staat om de verdeling van de antwoorden weer te kunnen geven. Daarnaast indiceren de kleuren van de cellen de mate van ontwikkeling van arbeidsmarktpositie t.o.v. de gemiddelden in de andere cellen in dezelfde rij.

Legenda tabel 7

Laag	
Middelmatig	
Hoog	

Plafondeffecten sociale inclusie en arbeidsmarktpositie

Bij de interpretatie van de resultaten dient rekening gehouden te worden met plafondeffecten. Dit betekent, dat een deelnemer met een lage beginscore voor een vaardigheid, er eigenlijk alleen maar op vooruit kan gaan, terwijl een deelnemer met een hoge beginscore zich moeilijk kan verbeteren en misschien een lagere score heeft op de eindscore. Uit correlatieberekeningen blijkt, dat een lage beginscore een positief verband heeft met een toename en dat verandering in score een positief verband heeft met de eindscore. Om rekening te houden met het plafondeffect is de verandering in sociale inclusie gekoppeld aan de beginscore (zie tabellen 8 en 9). Uit de tabellen blijkt dat een lage beginscore leidt tot grotere toenames dan hoge beginscores. Voor hoge beginscores geldt in de meeste gevallen een kleine afname. Voor sommige variabelen wordt daarnaast duidelijk, dat er gemiddeld een iets kleinere vooruitgang is daar het eerder een neveneffect betreft (zoals bij natuur- en sportactiviteiten). Daar 'afname in sociaal isolement' op een andere schaal (te weten een 3-puntsschaal in plaats van een 10-puntsschaal) is gemeten, zijn er andere intervallen voor de groepen gemaakt, namelijk laag, gemiddeld en hoog (zie tabel 9). Voor alle variabelen van sociale inclusie is er sprake van plafondeffecten, namelijk significante verschillen tussen groepen met verschillende beginscores, te weten voor de variabelen:

- Nationale taalvaardigheden ($\chi^2 = 156,139$, $p < 0.001$)
- Digitale vaardigheden ($\chi^2 = 76,539$, $p < 0.001$)
- Assertiviteit ($\chi^2 = 214,752$, $p < 0.001$)
- Ontmoeten & ondernemen ($\chi^2 = 140,319$, $p < 0.001$)
- Natuur- en sportactiviteiten ($\chi^2 = 73,129$, $p < 0.001$)
- Afname sociaal isolement ($\chi^2 = 44,263$, $p < 0.001$)

Tabel 8: Wijzigingen in sociale inclusie variabelen naar beginscore (N = 631)²

Sociale inclusie variabele	Beginscore							
	2/3		4/5		6/7		8/9	
Nationale taalvaardigheden	2.04	(1.59)	1.38	(1.35)	0.53	(1.27)	-0.23	(1.03)
Digitale vaardigheden	1.95	(1.97)	1.17	(2.00)	0.65	(1.59)	-0.03	(1.32)
Assertiviteit	2.78	(2.06)	1.91	(1.39)	0.61	(1.35)	-0.41	(1.43)
Ontmoeten & ondernemen	2.46	(1.95)	1.27	(1.78)	0.30	(1.68)	-0.52	(1.43)
Natuur- en sport activiteiten	1.29	(1.81)	0.76	(1.89)	0.11	(1.61)	-0.80	(1.82)

Tabel 9: Wijzigingen in afname sociaal isolement naar beginscore (N = 631)³

Sociale inclusie variabele	Beginscore					
	Laag		Gemiddeld		Hoog	
Afname sociaal isolement	0.35	(0.50)	0.13	(0.43)	-0.08	(0.45)

² De getallen tussen haakjes geven de standaarddeviaties weer.

³ De getallen tussen haakjes geven de standaarddeviaties weer.

Verandering in leesvaardigheid

Met betrekking tot de leesvaardigheid blijkt dat 54.3% van de deelnemers een betere score op leesvaardigheid heeft gekregen. Onder hen is de leesvaardigheid verbeterd. De vooruitgang onder de deelnemers blijkt significant te zijn (T-toets = -5.19, df=886 en $p < 0.001$).

Om rekening te houden met de plafondeffecten is de verandering in leesvaardigheid gekoppeld aan de beginscore. In tabel 10 hebben we het verschil tussen eind- en beginscore gekoppeld aan groepen van beginscores. Uit de tabel blijkt dat deelnemers met een lage beginscore grotere veranderingen laten zien dan deelnemers met een hoge beginscore. Dit plafondeffect is significant ($\chi^2 = 137,883$, $p < 0.001$).

Tabel 10: Wijzing in leesvaardigheid naar beginscore (N = 887)⁴

	Beginscore							
	0 - 25		26 - 50		51 - 75		76 - 100	
Verandering in leesvaardigheid	22.75	(23.51)	8.10	(12.56)	1.49	(12.33)	-2.56	(8.25)

Onderzoeksvraag 2: "Zijn er verschillen tussen deelpopulaties in de ervaren verandering van sociale inclusie en leesvaardigheid?"

Op basis van de sociodemografische gegevens is het mogelijk om de deelnemers in te delen in groepen, te weten naar: geslacht, leeftijd, vooropleiding, aantal opleidingsjaren, het hebben van een diploma of het hebben van een baan. Met behulp van een Chi-kwadraat toets kan men bepalen of er een significant verband bestaat tussen deze kenmerken en de verandering in sociale inclusie en leesvaardigheid (door middel van 2 groepen: geen verandering en daling versus groei). Alle waarden die niet vernoemd zijn, vertoonden geen significante relatie.

Geslacht

De Pearson Chi-kwadraat waarden tonen aan, dat er een significant verband bestaat tussen geslacht en de mate van verandering in 'afname sociaal isolement' ($\chi^2 = 4,12$, $p < 0.05$; N = 707). Het blijkt, dat voor deze variabele meer vrouwen een toename ervaren.

Herkomst

Er is geen significant verband tussen de mate van verandering in sociale inclusie of arbeidsmarktpositie en het aantal opleidingsjaren. Dit is echter wel het geval voor leesvaardigheid ($\chi^2 = 14,680$, $p < 0.001$; N = 827), waarbij meer deelnemers die niet in Nederland geboren zijn een toename op het gebied van leesvaardigheid hebben gekregen.

Leeftijd

Er is geen significant verband tussen de mate van verandering in sociale inclusie of arbeidsmarktpositie en het aantal opleidingsjaren. Dit is echter wel het geval voor leesvaardigheid ($\chi^2 = 31,808$, $p < 0.001$; N =

⁴ De getallen tussen haakjes geven de standaarddeviaties weer.

410), waarbij meer oudere deelnemers een kleine toename en meer jongere deelnemers een grotere toename op het gebied van leesvaardigheid hebben gekregen.

Vooropleiding

Er is geen significant verband tussen de mate van verandering in sociale inclusie, arbeidsmarktpositie of leesvaardigheid en het aantal opleidingsjaren.

Opleidingsjaren

Er is geen significant verband tussen de mate van verandering in sociale inclusie of arbeidsmarktpositie en het aantal opleidingsjaren. Dit is echter wel het geval voor leesvaardigheid ($\chi^2 = 18,311$, $p < 0.05$; $N = 817$), waarbij meer deelnemers die tussen de 11 en 15 jaar op school hebben gezeten een toename op het gebied van leesvaardigheid hebben gekregen.

Diploma

De Pearson Chi-kwadraat waarden tonen aan dat er een significant verband bestaat tussen het wel of niet hebben van een diploma en de mate van verandering in 'afname sociaal isolement' ($\chi^2 = 7.61$, $p < 0.05$; $N = 591$). Het blijkt dat de toename (dus meer sociale verbondenheid) groter is voor deelnemers met een diploma (62,3% vertonen toename), vergeleken met de groep zonder diploma (50.9% vertonen toename).

Baan

De Pearson Chi-kwadraat waarden tonen aan dat er een significant verband bestaat tussen het wel of niet hebben van een baan en de mate van verandering in 'digitale vaardigheden' ($\chi^2 = 10.84$, $p < 0.05$; $N = 756$). Het blijkt dat meer deelnemers die geen baan hebben een toename ervaren op het gebied van digitale vaardigheden.

Onderzoeksvraag 3: "Heeft de perceptie van kenmerken van de leeromgeving invloed op de ervaren verandering in sociale inclusie en leesvaardigheid van de deelnemers aan een taaltraject?"

Om de verschillen tussen de perceptie van de leeromgeving en de mate van verandering te bepalen, maken we gebruik van een non-parametrische correlatieanalyse. Hierbij vergelijken we de scores op de perceptie van de leeromgeving tussen de verschillende maten van verandering. Hieruit blijkt allereerst dat geen van de variabelen samen hangt met de mate van verandering in leesvaardigheid. Alle waarden die niet vernoemd zijn, vertoonden geen significante relatie.

Docent

De kwaliteit van de docent, zoals gepercipieerd door de deelnemers hangt samen met de mate van verandering van alle sociale inclusie variabelen, te weten:

- 'nationale taalvaardigheden' (0.149 bij $p < 0.01$);
- 'digitale vaardigheden' (0.128 bij $p < 0.01$);

- 'assertiviteit' (0.131 bij $p < 0.01$);
- 'ontmoeten & ondernemen' (0.124 bij $p < 0.01$);
- 'natuur- en sportactiviteiten' (0.130 bij $p < 0.01$);
- 'afname sociaal isolement' (0.099 bij $p < 0.05$).

Leermaterialen en -activiteiten

De perceptie van het materiaal hangt samen met de mate van verandering van vijf sociale inclusie variabelen, te weten:

- 'nationale taalvaardigheden' (0.153 bij $p < 0.01$);
- 'digitale vaardigheden' (0.164 bij $p < 0.01$);
- 'assertiviteit' (0.096 bij $p < 0.05$);
- 'ontmoeten & ondernemen' (0.106 bij $p < 0.05$);
- 'natuur- en sportactiviteiten' (0.146 bij $p < 0.01$).

Directe omgeving

De betrokkenheid van de directe omgeving, zoals gepercipieerd door de deelnemers hangt samen met de mate van verandering in de sociale inclusie variabele 'nationale taalvaardigheden' (0.136 bij $p < 0.01$) en de variabele 'afname sociaal isolement' (0.142 bij $p < 0.01$).

Transfermogelijkheden

De transfermogelijkheden, zoals gepercipieerd door de deelnemers hangen samen met de mate van verandering in de sociale inclusie variabele 'nationale taalvaardigheden' (0.158 bij $p < 0.01$), 'digitale vaardigheden' (0.094 bij $p < 0.05$), 'assertiviteit' (0.109 bij $p < 0.01$) en 'natuur- en sportactiviteiten' (0.118 bij $p < 0.01$).

Vrijwilliger

De begeleiding van de vrijwilliger, zoals gepercipieerd door de deelnemers hangt samen met de mate van verandering in sociale inclusie variabele 'nationale taalvaardigheden' (0.129 bij $p < 0.05$) en 'ontmoeten & ondernemen' (0.169 bij $p < 0.01$).

Werk

Het wel of niet hebben van een baan hangt samen met de mate van verandering in 'afname sociaal isolement' (0.135 bij $p < 0.01$).

Zorg

De perceptie om voor iemand te moeten zorgen hangt samen met de mate van verandering in 'digitale vaardigheden' (0.127 bij $p < 0.01$) en 'natuur- en sportactiviteiten' (0.091 bij $p < 0.05$).

Onderzoeksvraag 4: "Is er een verband tussen een ervaren vooruitgang op taalbeheersing of digitale vaardigheden en vooruitgang op leesvaardigheid?"

Ten slotte is er gekeken of er een samenhang is tussen de score op de leestoets (technische leesvaardigheid) en de ervaren verandering in functioneren taalbeheersing ($\chi^2 = 1.953$, $p = 0.582$; $N = 118$) en digitale vaardigheden ($\chi^2 = 1.473$, $p = 0.688$; $N = 118$) (beiden gemeten als sociale inclusie variabelen). De analyses laten zien, dat de mate van verandering op leesvaardigheid geen significant verband vertoont met de mate van verandering op de betreffende twee variabelen van sociale inclusie. Duidelijk wordt, dat meer deelnemers een vooruitgang ervaren op het toepassen van taal in de praktijk situatie dan dat ze een betere technische leesvaardigheid krijgen. Dat kan verschillende redenen hebben. Een reden kan zijn, dat de meetperiode om de vooruitgang in technische leesvaardigheid te meten vrij kort is geweest (te weten circa 6 maanden). Met name voor de afname van de leestoets. Hierdoor kan het resultaat lager zijn dan verwacht, terwijl dat bij de vragenlijst van sociale inclusie niet het geval is. Daarnaast gaat het bereiken van een vooruitgang op het gebied van technische leesvaardigheid waarschijnlijk langzamer dan vooruitgang in toepassing van de taal in het dagelijks leven (als onderdeel van sociale inclusie). Het is mogelijk, dat als men een langere meetperiode hanteert de resultaten eerder vergelijkbaar zijn met de resultaten van sociale inclusie.

4. Referenties

CINOP. (2012). *Standaarden en eindtermen VE*. 's-Hertogenbosch: CINOP.

De Greef, M., Hanekamp, M., Segers, M., Verté, D. en Lupi, C. (2012). *Leren in verschillende contexten*. 's-Hertogenbosch: CINOP.

De Greef, M., Segers, M., Nijhuis, J., Lam, J-F., Van Groenestijn, M., Van Hoek, F., Van Deursen, A.J.A.M., Bohnenn, E. & Tubbing, M. (2015). The development and validation of testing materials for literacy, numeracy and digital skills in a Dutch context. *International Review of Education* 61 (5), 655 - 671.

De Greef, M., Segers, M. & Verté, D. (2010). Development of the SIT, an instrument to evaluate the transfer effects of adult education programs for social inclusion. *Studies in Educational Evaluation* (36), 42 - 61. sociale inclusie of arbeidsmarktpositie.

Matthijse, W., Jacobs, A. & Beune, A. (2013). *Het tellen van deelnemers TvHL*. Den Haag: Stichting Lezen & Schrijven.

Matthijse, W. & Tubbing, M. (2013). *Inhoudelijk kader Taal voor het Leven*. Den Haag: Stichting Lezen & Schrijven.

Naing, L., Winn, T. & Rusli, B.N. (2006). Practical Issues in Calculating the Sample Size for Prevalence Studies. *Medical Statistics* (1), p. 9 - 14.

Steekproefcalculator. (2018). Steekproefcalculator. 04-07-2018.
<<http://www.steekproefcalculator.com/steekproefcalculator.htm>>.

Bijlage 1: Overzicht betrokken arbeidsmarktregio's en taalaanbieders

Hieronder volgt een overzicht van instellingen en bijbehorende arbeidsmarktregio waar de Voortgangstoetsen Lezen en de vragenlijsten sociale inclusie zijn afgenomen.

A. Arbeidsmarktregio's

1. Drenthe
2. Friesland
3. Gooi en Vechtstreek
4. Groningen
5. Groot-Amsterdam
6. Helmond-De Peel
7. Holland Rijnland
8. Midden-Brabant
9. Midden-Gelderland
10. Midden-Utrecht
11. Noord-Holland Noord
12. Noord-Limburg
13. Noordoost-Brabant
14. Regio Zwolle
15. Rijk van Nijmegen
16. Rijnmond
17. West-Brabant
18. Zaanstreek / Waterland
19. Zeeland
20. Zuid-Holland Centraal
21. Zuidoost-Brabant

B. Instellingen

1. Alfa College
2. Bibliotheek Emmen
3. Bibliotheek Franeker
4. Bibliotheek Het Markiezaat Steenbergen
5. Bibliotheek Hoogerheide
6. Bibliotheek Maassluis
7. Bibliotheek Moerdijk
8. Bibliotheek Waterland
9. Casa Latina
10. De Bibliotheek van Nu Roosendaal
11. De Taalmannen (Bussum)
12. Delken & Boot
13. Deltion College
14. Digitaalhuis Burgum
15. Digitaalhuis Caparis 1
16. Digitaalhuis Caparis 2
17. Digitaalhuis Dokkum
18. Digitaalhuis Drachten 1
19. Digitaalhuis Drachten 2
20. Digitaalhuis Drachten De Wiken
21. Digitaalhuis Gorredijk
22. Digitaalhuis Kollum
23. Digitaalhuis Leeuwarden
24. Digitaalhuis Lemmer
25. Digitaalhuis Sint Annaparochie
26. Digitaalhuis Surhuisterveen
27. Digitaalhuis Werkjouwer
28. Digitalahuis Heerenveen
29. Friesland College
30. Gilde Educatie BV
31. Humanitas
32. Kellebeek College (onderdeel ROC West-Brabant)
33. Koning Willem 1 College
34. Participe (Tom in de buurt)
35. Rijn IJssel
36. ROC De Leijgraaf
37. ROC Kop van Noord-Holland
38. ROC Nijmegen
39. ROC Rivor
40. ROC Ter AA
41. ROC Tilburg
42. ROC van Amsterdam
43. ROC van Amsterdam MBO College Hilversum Resultaat Verantwoordelijke Eenheid Educatie
44. Scania
45. Ster College (onderdeel van Summa College)
46. Stichting ABC Leer Mee
47. Stichting MOA
48. Stichting Piëzo
49. Taal Doet Meer
50. Taalhuis Bibliotheek Voorschoten - Wassenaar
51. Taalhuis DAL Appingedam
52. Taalhuis Zoetermeer
53. Taalhuis Zuidlaren
54. Taalpunt Emmen
55. Taalpunt Zwolle
56. Tornante Trainingen
57. Van Hulley
58. Vrouwen Integratie Vandaag (VIV)
59. Wijk & Co
60. ZB Planbureau en Bibliotheek van Zeeland

Extra bijlage

Benchmark

eindevaluatie impact landelijke implementatie taaltrajecten

'Taal voor het Leven'

in samenwerking met regionale en lokale partners

Benchmark eindevaluatie impact landelijke implementatie taaltrajecten 'Taal voor het Leven' in samenwerking met regionale en lokale partners

Door Dr. M. De Greef en Prof. Dr. M. Segers

In juli 2018 is de eindrapportage in het kader van het monitoronderzoek over de impact van de taaltrajecten van de deelnemende organisaties binnen het samenwerkingsprogramma Taal voor het Leven opgeleverd. De afgelopen drie jaar heeft Stichting Lezen & Schrijven in samenwerking met diverse lokale, regionale en nationale partners het programma Taal voor het Leven gerealiseerd, een samenwerkingsprogramma voor diverse soorten taaltrajecten, die met ondersteuning van Stichting Lezen & Schrijven door lokale en regionale partners worden gerealiseerd. Tijdens dit programma is in samenwerking met 61 taalaanbieders in 21 arbeidsmarktregio's in kaart gebracht wat de impact is van taaltrajecten van de deelnemende organisaties die binnen het programma Taal voor het Leven worden georganiseerd. Vanuit Stichting Lezen & Schrijven heeft de afdeling Educational Research and Development (ERD) School of Business and Economics van Maastricht University de vraag gekregen om de opbrengsten van het programma Taal voor het Leven in kaart te brengen betreffende de niveauverhoging onder deelnemers op de Standaarden en eindtermen VE en de mate van sociale inclusie. Hiervoor is een steekproef gedaan onder de deelnemers. In totaal hebben 806 deelnemers zowel de eerste meting als de tweede meting van het SIT-instrument van De Greef, Segers en Verté (2010) ingevuld. Voor de Voortgangstoets Lezen van Taal voor het Leven geldt dat 887 deelnemers de leestoets zowel tijdens de eerste als de tweede meting hebben gemaakt. In de eindrapportage zijn sec de resultaten weer gegeven is de interpretatie daarvan achterwege gelaten. Deze factsheet zal per onderdeel een benchmark maken met eerdere onderzoek op hetzelfde terrein.

Onderdeel 1: Deelnemers krijgen een betere plek in de samenleving ook in vergelijking met andere EU-landen

De meeste deelnemers ervaren een toename van hun sociale inclusie. Met name de toepassing van taalvaardigheden in de dagelijkse praktijk is onder een groot aantal deelnemers (70%) gestegen. In vergelijking met eerder onderzoek naar de impact van taaltrajecten in formele en non-formele onderwijssettings (De Greef et al., 2012) blijkt, dat het aantal deelnemers dat een toename van sociale inclusie ervaart na deelname aan een taaltraject van het programma Taal voor het Leven op elke variabele van sociale inclusie hoger is (zie tabel 1). Daarnaast blijken de cijfers van de eindevaluatie (betreffende de totale groep deelnemers aan het programma inclusief die van de tussenevaluaties) in vergelijking met de eerste twee tussenevaluaties redelijk constant te zijn (zie tabel 1). Dat lijkt in te houden, dat de resultaten stabiel lijken te zijn en dat het programma bij de meeste betrokken taaltrajecten een vergelijkbare impact onder de deelnemers heeft. Opvallend is dat de afname van sociaal isolement tijdens de eindevaluatie groter is.

Tabel 1: Percentage deelnemers m.b.t. toename in sociale inclusie

	Trajecten eindevaluatie TVHL 2018	Trajecten tweede tussenevaluatie TVHL 2017	Trajecten eerste tussenevaluatie TVHL 2016	Landelijk onderzoek 2012	Europees onderzoek EDAM België	Europees onderzoek EDAM Italië
Sociale inclusie						
Nationale Taalvaardigheden	70%	70%	70%	58%	52.7%	34.1%
Digitale Vaardigheden	58%	58%	60%	51%	30.8%	41.7%
Assertiviteit	56%	57%	59%	54%	47.3%	29.5%
Ontmoeten & ondernemen	52%	52%	51%	49%	40.7%	29.5%
Natuur- en sportactiviteiten	51%	53%	52%	49%	47.3%	22.7%
Afname sociaal isolement	56%	46%	47%	45%	40.7%	21.2%

In vergelijking met de resultaten van het landelijk onderzoek van De Greef et al. (2012) zijn deze resultaten goed te noemen. Alle percentages voor de afzonderlijke variabelen liggen veel hoger, oftewel relatief gezien meer mensen ervaren een toename op de verschillende gebieden van sociale inclusie. Middels een independent samples T-test in SPSS 25.0 is geanalyseerd of de verschillen significant waren. Voor de meeste variabelen was dit het geval, waarvan ook 'nationale taalvaardigheden' ($t(1392) = -5.121, p < 0.01$) wat een expliciet doel van de taaltrajecten is. Daarnaast wordt ook duidelijk, dat dit verschil significant is voor 'digitale vaardigheden' ($t(1380) = -1.097, p < 0.01$), 'assertiviteit' ($t(1388) = -0.163, p < 0.01$) en 'afname sociaal isolement' ($t(1344) = 1.993, p < 0.01$). Dit houdt in, dat bij de taaltrajecten behorende bij 'Taal voor het Leven' er significant meer mensen ervaren, dat ze beter hun taal kunnen toepassen in de praktijk, betere digitale vaardigheden krijgen, assertiever zijn geworden en uit een isolementspositie zijn gekomen dan bij het landelijk onderzoek van 2012.

In vergelijking met eerder Europees onderzoek van EDAM van Lupi et al. (2011) zien we ook dat vrijwel alle percentages hoger zijn dan in de andere Europese landen (kleine uitzondering vormt de score op assertiviteit in Denemarken en Duitsland, die daar iets hoger ligt). Ter vergelijking zijn de resultaten van België en Italië van het onderzoek opgenomen in tabel 1. Op dit gebied kunnen we de resultaten in vergelijking met andere onderzoeksresultaten goed noemen. Vraag is of dit verschil significant is. Wederom is middels een independent samples T-test in SPSS 25.0 geanalyseerd of de verschillen significant waren in vergelijking met de resultaten van alle landen uit het Europees onderzoek van EDAM (exclusief de Nederlandse leertrajecten). Uit de analyses bleek, dat voor alle variabelen de verschillen significant waren, te weten voor: 'nationale taalvaardigheden' ($t(1294) = -9.833, p < 0.01$), 'digitale vaardigheden' ($t(1285) = -4.065, p < 0.05$), 'assertiviteit' ($t(1282) = -3.413, p < 0.01$), 'ontmoeten & ondernemen' ($t(1266) = -4.573, p < 0.01$), natuur- en sportactiviteiten' ($t(1261) = -2.846, p < 0.01$) en 'afname sociaal isolement' ($t(1251) = 1.900, p < 0.01$). Dit houdt in, dat bij de taaltrajecten behorende bij 'Taal voor het Leven' er significant meer mensen ervaren, dat ze beter hun taal kunnen toepassen in de praktijk, betere digitale vaardigheden krijgen, assertiever zijn geworden, meer mensen zijn gaan ontmoeten en actiever zijn geworden buitenshuis, meer zijn gaan deelnemen aan natuur- en sportactiviteiten en uit een isolementspositie zijn gekomen dan bij het Europees onderzoek van EDAM (exclusief de Nederlandse leertrajecten).

Onderdeel 2: Positie op de arbeidsmarkt verbetert

20% tot 30% van de deelnemers is na het taaltraject actiever op de arbeidsmarkt dan voor het taaltraject (met uitzondering van 14% betreffende het aantal deelnemers dat stage is gaan lopen). Er is een verbetering te zien over alle mogelijke posities op de arbeidsmarkt, te weten: het hebben van een baan of beter functioneren in een bestaande baan, stage lopen, actiever naar werk zoeken en het hebben van een baan met begeleiding of het beter functioneren in een betaalde baan met begeleiding (zie tabel 2). Het percentage deelnemers dat een betere arbeidsmarktpositie ervaart is hoger dan in het landelijk onderzoek van 2012 van De Greef et al. (2012) (met uitzondering van het vinden van een baan of het beter gaan functioneren in een huidige baan, waarvan het percentage gelijk is aan het percentage van het landelijk onderzoek). Ook hier blijken de cijfers in vergelijking met de eerste tussenevaluatie redelijk constant te zijn (zie tabel 2).

Tabel 2: Percentage deelnemers dat een toename in arbeidsmarktpositie aangeeft

	Trajecten eindevaluatie TVHL 2018	Trajecten tweede tussenevaluatie TVHL 2017	Trajecten eerste tussenevaluatie TVHL 2016	Landelijk onderzoek 2012
Arbeidsmarktpositie				
Betaalde baan	21%	20%	19%	20%
Vrijwilligerswerk	24%	24%	22%	21%
Stage	14%	14%	12%	7%
Op zoek naar baan	31%	31%	32%	20%
Betaalde baan met begeleiding	23%	22%	23%	14%

De resultaten lijken vrij hoog in vergelijking met het onderzoek van Kirwan en Birchall (2006). Volgens Kirwan en Birchall (2006) blijkt uit onderzoek dat deelnemers slechts 10% tot 20% van de kennis en vaardigheden uit scholing implementeren in de praktijk. De onderwijssetting verschilde van dat van het onderzoek van de taaltrajecten van Taal voor het Leven, maar ook hier stond de impact van leertrajecten voor volwassenen centraal. Er is daarnaast vergelijkbaar onderzoek in andere regio's in Nederland gedaan, waarbij we vergelijkbare resultaten zien. Onderzoek van De Greef (2012a, 2012b, 2012c, 2012d) laat zien, dat bij circa 20% tot 30% van de deelnemers na het volgen van een leertraject een betere arbeidsmarktontwikkeling gerealiseerd wordt. Dus ook hier zijn de resultaten in vergelijking met ander onderzoek goed te noemen.

Wederom is de vraag of het verschil significant is met de ervaren groei in sociale inclusie bij de deelnemers van het landelijk onderzoek van 2012 en is dit middels een independent samples T-test in SPSS 25.0 geanalyseerd. Uit de analyses bleek, dat voor drie variabelen de verschillen significant waren, te weten voor: 'stage' ($t(941) = -1.724, p < 0.01$), 'op zoek naar baan' ($t(1034) = -0.266, p < 0.01$), 'betaalde baan met begeleiding' ($t(965) = -2.800, p < 0.01$). Dit houdt in, dat bij de taaltrajecten behorende bij 'Taal voor het Leven' er significant meer mensen ervaren, dat ze stage zijn gaan lopen, een baan zijn gaan zoeken en beter functioneren in een betaalde baan met begeleiding of een betaalde baan met begeleiding hebben gekregen dan bij het landelijk onderzoek van 2012.

Leesvaardigheidsniveau stijgt

Onder 887 deelnemers aan de taaltrajecten is de leestoets twee keer afgenomen, met een tussenperiode van circa 6 maanden (tussenliggende vakanties niet meegerekend). Deze toets meet de leesvaardigheden. Op basis van de resultaten werd duidelijk, dat 54% van de deelnemers een betere leesvaardigheid kreeg (zie tabel 3).

Tabel 3: Percentage deelnemers met een toename in leesvaardigheid

	Trajecten eindevaluatie TVHL 2018	Trajecten tweede tussenevaluatie TVHL 2017	Trajecten eerste tussenevaluatie TVHL 2016
Leesvaardigheid	54%	60%	67%

Dit aantal is volgens tabel 3 iets minder dan bij de vorige twee evaluaties (te weten: 60% en 67% van de deelnemers). De vergelijking met vorige evaluaties is lastiger te maken om na een extra analyse vorig jaar de leestoets is aangescherpt. Hierdoor is het naar alle waarschijnlijkheid iets moeilijker is geworden voor de deelnemers.

In vergelijking met de resultaten van de pilot 'Taal voor het Leven' waar 52.7% van de deelnemers vooruit was gegaan op het gebied van leesvaardigheid wordt duidelijk, dat (ondanks dat er nu een grotere variëteit aan leertrajecten is) het aantal deelnemers dat vooruit is gegaan op leesvaardigheid met 54.3% iets meer is (De Greef et al., 2014).

Er is getracht om een vergelijking te maken met externe internationale studies. Dit is moeilijk, omdat de meeteenheid van 'Taal voor het Leven' korter is geweest dan ander internationaal onderzoek. In de meeste externe studies is de meeteenheid 4 tot 12 maanden, terwijl deze bij 'Taal voor het Leven' 5 tot 6 maanden is. Hierdoor is een vergelijking niet eenvoudig.

Om toch iets over het percentage vooruitgang te kunnen zeggen is er gekeken hoeveel vooruitgang er in andere onderzoeken is gemeten. Internationaal onderzoek laat zien dat slechts 40% van de deelnemers na één jaar van opleiding één of meerdere niveaus in educatie is gestegen (U.S. Department of Education, Office of Vocational and Adult Education (USDE), 2006). Daarnaast tonen diverse studies wel aan, dat de vooruitgang die de volwassen deelnemers boeken vrij klein is (Alamprese et al., 2011; Hock en Mellard, 2011; Sabatini et al., 2011). Ondanks dat de onderzoeken moeilijk met elkaar te vergelijken zijn (door de kortere meeteenheid binnen 'Taal voor het Leven') lijkt het percentage deelnemers dat deelneemt aan de taaltrajecten behorende bij 'Taal voor het Leven' en vooruitgaat op het gebied van leesvaardigheid redelijk goed te noemen.

Referenties

Alamprese, J.A., MacArthur, C.A., Price, C. & Knight, D. (2011). Effects of a structured decoding curriculum on adult literacy learners' reading development. *Journal of Research on Educational Effectiveness*, 4, (2): pp. 154-172.

De Greef, M. (2012a). *Educatietrajecten van ROC ID College hebben aantoonbaar effect voor inwoners in de regio's Midden-Holland, Zoetermeer en Holland-Rijnland*. 's-Hertogenbosch: Artéduc.

De Greef, M. (2012b). *Educatietrajecten van het Kellebeek College afdeling Via hebben aantoonbaar effect voor inwoners in de regio West-Brabant*. 's-Hertogenbosch: Artéduc.

De Greef, M. (2012c). *Educatietrajecten in Den Haag zorgen voor betere taalbeheersing, plek in de samenleving en op de arbeidsmarkt bij inwoners*. 's-Hertogenbosch: Artéduc.

De Greef, M. (2012d). *Educatietrajecten in Noordoost Twente zorgen voor betere taalbeheersing, plek in de samenleving en op de arbeidsmarkt bij inwoners*. 's-Hertogenbosch: Artéduc.

De Greef, M., Hanekamp, M., Segers, M., Verté, D. en Lupi, C. (2012). *Leren in verschillende contexten*. 's-Hertogenbosch: CINOP.

De Greef, M., Segers, M., Nijhuis, J. & Lam, J.F. (2014). *Impact onderzoek taaltrajecten Taal voor het Leven door Stichting Lezen & Schrijven op het gebied van sociale inclusie en leesvaardigheid Deel A*. Maastricht: Maastricht University.

Hock, M.F. & Mellard, D.F. (2011). Efficacy of learning strategies instruction in adult education. *Journal of Research on Educational Effectiveness*, 4, (2): 134-153.

Kirwan, C. & Birchall, D. (2006). Transfer of learning from management development programmes: testing the Holton model. *International Journal of Training and Development*, 10: 252-268.

Lupi, C., De Greef, M., Segers, M. & Verté, D. (2011). *Does adult education make a difference? The results of a survey in eight European countries*. Maastricht: EDAM.

Sabatini, J.P., Shore, J., Holtzman, S. & Scarborough, H.S. (2011). Relative effectiveness of reading intervention programs for adults with low literacy. *Journal of Research on Educational Effectiveness*, 4, (2): 118-133.

U.S. Department of Education, Office of Vocational and Adult Education. (2006). *Adult Education and Family Literacy Act: Program Year 2003 - 2004 Report to Congress on State Performance*. Washington, DC: U.S. Department of Education, Office of Vocational and Adult Education.